

การพัฒนาโมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์
ในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์
Development of a Creative Tourism Model Based on Ethnic Identity
in the Thai-Cambodian Border Area Surin Province

ประภาพร บุญปลอด

Praphaporn Boonplod

อาจารย์ สาขาเทคโนโลยีดิจิทัลธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Lecturer from in Technology Digital for Business the Faculty of Management Science Surindra Rajabhat University

*Corresponding Author Email: prapaporn.b@sru.ac.th

Received: 5 April 2026 Revised: 20 July 2026 Accepted: 26 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาศักยภาพและอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ในฐานะฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ 2. เพื่อพัฒนาโมเดลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและเสริมความเข้มแข็งของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วม มีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนมีทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่เข้มแข็ง ประกอบด้วยความเชื่อและศาสนสถาน ประเพณีฮีตสิบสอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรม และดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว กูย และเขมร และสามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ และ 2) โมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยนำเข้า คือ ทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ (2) กระบวนการ คือ กลไกการสร้างมูลค่าเชิงสร้างสรรค์ผ่านการเล่าเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว และการจัดการแบบมีส่วนร่วม และ (3) ผลลัพธ์คือ การสร้างรายได้การเกิดอาชีพ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยองค์ประกอบดังกล่าวมีความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงระบบผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมกับระบบเศรษฐกิจ และมีศักยภาพในการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนชายแดนให้เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวสร้างสรรค์, ทุนวัฒนธรรม, เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

This research consists purposes were 1. to examine the potential and identity of the ethnic cultural capital of Thai–Cambodian border communities in Surin Province as a foundation for creative tourism development and 2. to develop an ethnic identity-based creative tourism model that generates economic value and strengthens the Thai–Cambodian border communities in Surin Province. This study employed a qualitative participatory action research design. The research instrument was an in-depth interview guide and the target group consisted of 30 participants selected through purposive sampling. Data collected from in-depth interviews, focus group discussions, participant observation, and relevant documents were analyzed using content analysis. The findings revealed that 1) the community possesses strong ethnic cultural capital, comprising beliefs and religious sites, the Heet Sip Song (twelve-month traditional customs), local wisdom, handicrafts, and folk music, which reflect the identities of the Lao, Kui and Khmer ethnic groups and can serve as a foundation for developing a creative economy and 2) the ethnic identity-based creative tourism model consists of three main components (1) inputs, namely ethnic cultural capital (2) processes, namely mechanisms for creating creative value through storytelling, tourism route development, and participatory management and (3) outcomes, namely income generation, occupational creation and community empowerment. These components are systemically interrelated. The findings indicate that the ethnic identity-based creative tourism model can serve as a key mechanism for linking cultural capital with the economic system and has the potential to elevate the border community economy toward sustainability.

Keyword: Creative Tourism, Cultural Capital, Community Economy

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในบริบทร่วมสมัยได้ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างมูลค่า โดยเฉพาะทุนวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ การนำทุนวัฒนธรรมมาใช้ในกระบวนการพัฒนาจึงเป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้การพัฒนามีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน (ไกรฤกษ์ปิ่นแก้ว, 2565; Flora & Flora, 2013; Gibson-Graham & Dombroski, 2020)

พื้นที่ชายแดนไทย–กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ได้แก่ ลาว กูย และเขมร ซึ่งมีภาษา ความเชื่อ ประเพณีและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทุนวัฒนธรรมดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชน สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์และการมีส่วนร่วม (นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย และคณะ, 2566)

อย่างไรก็ตาม แม้ชุมชนจะมีทุนวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง แต่การนำไปใช้ในเชิงเศรษฐกิจยังคงอยู่ในระดับจำกัด การดำเนินกิจกรรม ส่วนใหญ่ยังเป็นไปตามวิถีดั้งเดิม ขาดการออกแบบเชิงสร้างสรรค์และการเชื่อมโยงกับระบบตลาด ส่งผลให้ทุนวัฒนธรรมจำนวนมากยังไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมยังส่งผลให้วัฒนธรรม บางส่วนมีแนวโน้มลดบทบาทลงหรือเสี่ยงต่อการสูญหาย (ตุนท์ ชมชื่น และจักรพันธ์ ชัยทัศน์, 2559; อัญชิชา มั่นคง, 2560; นิสวันต์ พิษณุดำรง, 2553)

ในเชิงแนวคิด การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นกรอบสำคัญที่สามารถนำทุนวัฒนธรรมมาแปลงเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการสร้างประสบการณ์ร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ผ่านกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การออกแบบกิจกรรมอย่างเหมาะสม และการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดทั้งมูลค่าทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไปพร้อมกัน (UNCTAD, 2022; UNESCO, 2022; OECD, 2023)

ดังนั้น จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าส่วนใหญ่เน้นการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนหรือการท่องเที่ยว ใน ลักษณะกิจกรรมเฉพาะด้าน ขณะที่การศึกษาในเชิงระบบยังมีจำกัด โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (อัญชิชา มั่นคง, 2560; ตุนท์ ชมชื่น และจักรพันธ์ ชัยทัศน์, 2559; นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย และคณะ, 2566) แม้จะมีงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทุนวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหลายพื้นที่ แต่ยังพบข้อจำกัดในด้านการบูรณาการทุนวัฒนธรรม ชาติพันธุ์เข้ากับการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในพื้นที่ ชายแดนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งยังขาดแบบจำลองที่สามารถอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างทุนวัฒนธรรม กระบวนการจัดการ และผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจอย่างชัดเจน (OECD, 2023) ด้วยเหตุนี้การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์ศักยภาพของทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์และพัฒนาแนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ในฐานะฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
2. เพื่อพัฒนาโมเดลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและเสริมความเข้มแข็งของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยนี้มุ่งอธิบายกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรและทุน วัฒนธรรม โดยเน้นการเชื่อมโยงบทบาทของทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์กับการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจผ่านกระบวนการสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ รวมทั้งพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาในระดับชุมชน ทั้งนี้ได้จัดการทบทวนวรรณกรรมออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมในฐานะฐานของการสร้างมูลค่าเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่สะท้อนอัตลักษณ์และความแตกต่างของชุมชน ทั้งในมิติที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งสามารถนำไป ต่อยอดเป็นสินค้าและบริการทางเศรษฐกิจได้ โดยทำหน้าที่เป็นต้นทุนเชิงความหมายที่ช่วยเพิ่มมูลค่า

และสร้างความแตกต่างให้กับ สินค้าและบริการในระดับพื้นที่ (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2565) งานวิจัยจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น งานหัตถกรรม การแปรรูปสินค้า และวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม มา พัฒนาเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สามารถสร้างรายได้และเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะเมื่อมีการรวมกลุ่มและการจัดการในลักษณะเครือข่าย สะท้อนให้เห็นว่าทุนวัฒนธรรมไม่ได้มีบทบาทเพียงในเชิงสังคม แต่สามารถทำหน้าที่ เป็นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ (อัญชิชา มั่นคง, 2560; ตุนท์ ชมชื่น และจักรพันธ์ ชัยทัศน์, 2559) เมื่อพิจารณาในมิติของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงทรัพยากรพื้นฐาน แต่เป็นฐานของการสร้างคุณค่าเชิง ความหมายที่ต้องอาศัยการออกแบบ การจัดการ และการประยุกต์ใช้เชิงระบบ เพื่อแปรเปลี่ยนเป็นสินค้าและบริการที่มีความ แตกต่างและสามารถแข่งขันได้ โดยเฉพาะในชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การนำองค์ประกอบของอัตลักษณ์ เช่น วิถี ชีวิต การแต่งกาย ความเชื่อ และพิธีกรรม มาผสมผสานกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่จับต้องได้และ ก่อให้เกิดรายได้ในระดับชุมชน ดังปรากฏในกรณีการนำทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งมาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (สามารถ จันทร์สุรย์, 2552; ณัฐชา ลีปัญญาพร, 2563)

ในบริบทของพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ การนำทุนวัฒนธรรมมาใช้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจึงมีศักยภาพสูงในการยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชน เนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมสามารถพัฒนาเป็นจุดเด่นที่มีลักษณะเฉพาะและยากต่อการลอกเลียนแบบ (นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย และคณะ, 2566) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนทุนวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการรักษาสมดุล ระหว่างการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจกับการธำรงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อหลีกเลี่ยงการลดทอนความหมายของ วัฒนธรรมให้เหลือเพียงสินค้าเชิงพาณิชย์ (เรณู เหมือนจันทร์เขย, 2558; นิสวันต์ พิษณุดำรง, 2553)

ดังนั้น การใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจึงต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากร เพื่อให้เกิดทั้งการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ควบคู่กันอย่าง ต่อเนื่อง โดยแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์สามารถทำหน้าที่เป็นฐานของการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจได้อย่างเป็นระบบ หากมีการออกแบบกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในบริบทของชุมชนชายแดน

การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญในการแปลงทุนวัฒนธรรมไปสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจโดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเยี่ยมชม เชิงรับ แต่เน้นการสร้างประสบการณ์ร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ผ่านกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวและก่อให้เกิดรายได้ที่กระจายสู่ระดับชุมชน หลักฐานเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ควบคู่กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน เช่น งานหัตถกรรมและการเกษตร เพื่อสร้างรายได้ในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะการนำทุน ทางความเชื่อ ศาสนสถาน ประเพณี และ ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน มาบูรณาการออกแบบเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง ทรัพยากรภายในชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเพิ่มมูลค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ ที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และสามารถนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชุมชน (ตุนท์ ชมชื่น และ จักรพันธ์ ชัยทัศน์, 2559; อารียา บุญทวี

และคณะ, 2561; นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย และคณะ, 2566) ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวมีความต่อเนื่องและสามารถดำเนินไปได้ในระยะยาว โดยชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา การจัดการทรัพยากร และการถ่ายทอดองค์ความรู้ทาง วัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การนำทุนวัฒนธรรมมาใช้ในเชิงเศรษฐกิจจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการรักษาสมดุล ระหว่างมูลค่าทางเศรษฐกิจกับคุณค่าทางสังคมและจิตใจ เพื่อหลีกเลี่ยงการลดทอนความหมายของวัฒนธรรมและป้องกัน ผลกระทบจากการใช้วัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ที่อาจส่งผลต่ออัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน (ชลดา บุญอยู่, 2556; เรณู เหมือนจันทร์ เขย, 2558; นิสวันต์พิชญ์ดำรง, 2553; ณัฐชา ลีปัญญาพร, 2563)

จากแนวคิดข้างต้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงมิได้เป็นเพียงรูปแบบของการท่องเที่ยว แต่เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมที่มีส่วนร่วม และสามารถเชื่อมโยงไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนได้(UNCTAD, 2022; UNESCO, 2022; OECD, 2023)

3. โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและช่องว่างการวิจัย การอธิบายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเชิงระบบจำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และ ผลลัพธ์ในลักษณะของระบบที่มีพลวัต เพื่อให้เข้าใจกลไกการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม โดยปัจจัยนำเข้าทำหน้าที่เป็นฐานของ ทรัพยากรและอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น กระบวนการทำหน้าที่แปลงศักยภาพดังกล่าวให้เกิดคุณค่าเชิงเศรษฐกิจผ่านการจัดการและการ สร้างสรรค์ ขณะที่ผลลัพธ์สะท้อนการเปลี่ยนแปลงในด้านรายได้ อาชีพ และความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งมีความเชื่อมโยงต่อเนื่อง และสามารถส่งผลย้อนกลับเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของทุนในระยะยาว งานวิจัยที่นำเสนอในลักษณะโมเดลหรือกรอบแนวคิดเชิงระบบแสดงให้เห็นว่า การบูรณาการความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ดังกล่าวช่วยให้สามารถอธิบายกระบวนการพัฒนาได้อย่างชัดเจน และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและขับเคลื่อน เศรษฐกิจชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้การอธิบายในลักษณะเชิงระบบยังช่วยให้เห็นโครงสร้างของห่วงโซ่มูลค่า ตั้งแต่การ ใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นฐานของการสร้างคุณค่า การพัฒนาเป็นกิจกรรมหรือบริการเชิงสร้างสรรค์และการต่อยอดไปสู่การสร้างมูลค่า ทางเศรษฐกิจและการกระจายผลประโยชน์ภายในชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (พรเพ็ญ แก้วหาญ และคณะ, 2565; ขวัญกมล ดอนขวา และณัฏฐา ลิ้มศิริสุวรรณ, 2561) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงการประยุกต์ใช้ พบว่างานวิจัยที่ผ่านมาแม้จะอธิบายบทบาทของทุนวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในหลายมิติ แต่ส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาในระดับกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์เฉพาะด้าน เช่น งานหัตถกรรม การจัด กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม หรือการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในลักษณะแยกส่วน โดยยังขาดการอธิบายความเชื่อมโยงเชิงระบบระหว่าง ทุนวัฒนธรรม กระบวนการแปลงคุณค่า และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในบริบทของพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น กูย เขมร และลาว ซึ่งมีศักยภาพด้านความเชื่อ ประเพณีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน แต่ยังไม่ถูก บูรณาการเข้าสู่กรอบการพัฒนาในลักษณะของโมเดลที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน (อัญชิชา มั่นคง, 2560; ตุนท์ ชมชื่น และจักรพันธ์ชัยทัศน์, 2559; นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย และคณะ, 2566)

ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว โดยการพัฒนาโมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างทุนวัฒนธรรม กระบวนการสร้างมูลค่า และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ทั้งในมิติของการสร้างรายได้การเสริมสร้างอาชีพ และการธำรงอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งการสังเคราะห์วรรณกรรมในส่วนนี้ได้นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อใช้เป็นทิศทางหลักในการศึกษาในขั้นตอนถัดไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ จำนวน 30 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดย พิจารณาจากบทบาท ความเกี่ยวข้อง และประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชน โดยสามารถ จำแนกตามลักษณะบทบาทและหน้าที่ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ประกอบด้วยผู้นำชุมชนจำนวน 14 คน กำนันจำนวน 1 คน ประชาญ์ ชาวบ้านจำนวน 2 คน กลุ่มทอผ้าไหมจำนวน 4 คน กลุ่มทอเสื่อจำนวน 2 คน กลุ่มจักสานจำนวน 2 คน กลุ่มเกษตรอินทรีย์จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่เทศบาลจำนวน 1 คน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสืบสานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเชิงปฏิบัติ

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) การสัมภาษณ์ใช้แนวทางแบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ ความเข้าใจ และมุมมองเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ รวมถึงบทบาทของวัฒนธรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของชุมชนได้ อย่างเต็มที่ โดยใช้คำถามปลายเปิดที่มีลักษณะยืดหยุ่น เพื่อเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ รูปแบบการใช้ทุน วัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมทั้งข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูล ภาคนาม เพื่อให้สามารถอธิบายศักยภาพของทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ได้อย่าง ครบถ้วนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ 1) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการโดยการศึกษางานวิชาการ แนวคิด และผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์เศรษฐกิจชุมชน และการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดกรอบ แนวคิดและทำความเข้าใจบริบทของการพัฒนาในระดับชุมชน 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม เพื่อ ศึกษาสภาพจริงของชุมชน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และรูปแบบการใช้ทุนวัฒนธรรมในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึง การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และ 3) การจัดเก็บและบันทึกข้อมูล ดำเนินการควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลทุกขั้นตอน โดยใช้วิธีการจดบันทึกภาคสนาม การ บันทึกภาพ และการบันทึกเสียง เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วน ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยมุ่งเน้นการตีความข้อมูลในลักษณะเชิงระบบ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์กระบวนการสร้างมูลค่า และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีขั้นตอน การดำเนินการ 1) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ดำเนินการโดยเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์การสังเกตภาคสนาม และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ข้อมูลมีความสอดคล้องและสะท้อนข้อเท็จจริงของพื้นที่ 2) การจัดระบบข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มาคัดแยกและจัดกลุ่มตามประเด็นสำคัญ ได้แก่อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ทุน วัฒนธรรม และรูปแบบการใช้ทุนในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 3) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ดำเนินการโดยพิจารณาความเชื่อมโยงของข้อมูลในแต่ละประเด็น เพื่ออธิบายกลไกการแปลง ทุนวัฒนธรรมไปสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจ และสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของ

โมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และ 4) การสังเคราะห์และนำเสนอผล ดำเนินการโดยเรียบเรียงข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้สามารถอธิบายศักยภาพของชุมชนและเสนอรูปแบบการพัฒนาได้อย่างเป็นระบบและชัดเจน

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ศักยภาพและอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในชุมชนชายแดน

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีลักษณะเฉพาะด้านทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์โดยประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลัก ได้แก่ กูย เขมร และลาว ซึ่งยังคงดำรงวิถีชีวิตที่ยึดโยงกับความเชื่อ พิธีกรรม และการประกอบอาชีพแบบดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง โดยจากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ทุนวัฒนธรรมดังกล่าวปรากฏในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมและสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชุมชนอย่างชัดเจน ความเชื่อและศาสนสถานทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน โดยพบว่าวัดพุทธจำนวน 9 แห่ง และศาลเจ้าแม่ตะเคียนมี บทบาทต่อความเชื่อเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์และการดำรงชีวิต ซึ่งเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางการเกษตรและวิถีการผลิตของชุมชน โดยตรง ควบคู่กับประเพณีที่สืบทอดกันมา เช่น การเลี้ยงผีปู่ตา บุญผะเหวส ประเพณีสงกรานต์การแห่เทียนพรรษา และประเพณี แขนงโขนตา ซึ่งยังคงปรากฏในชีวิตของคนในพื้นที่และสัมพันธ์กับจังหวะของฤดูกาลและระบบการผลิตของชุมชน รูปแบบการดำรงชีพสะท้อนผ่านภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดต่อกันมา เช่น การทอผ้าไหมลายโบราณ การจักสานจากไม้ไผ่ และการทอเสื่อกก ซึ่งทำหน้าที่ทั้งเป็นแหล่งรายได้และกลไกในการรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ควบคู่กับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านที่แสดง ถึงการพึ่งพาทรัพยากรในพื้นที่ ขณะเดียวกัน ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น เรือมตรดและเรือมอันเร ยังคงปรากฏในกิจกรรมของ ชุมชน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญ และมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชน ทุนวัฒนธรรมของพื้นที่จึงไม่ได้ดำรงอยู่แยกส่วน แต่เชื่อมโยงกันเป็นระบบระหว่างความเชื่อ วิถีชีวิต และการประกอบ อาชีพ และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เมื่อมีการจัดการที่เหมาะสม

2. การพัฒนาโมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ผลการวิจัยพบว่า การนำทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนต้องอาศัยกระบวนการที่เชื่อมโยงทรัพยากรทางวัฒนธรรมกับกิจกรรมทาง เศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดตั้งต้นจากทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กูย เขมร และลาว ซึ่งประกอบด้วยศาสนสถาน ความ เชื่อ ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่ทำหน้าที่เป็นฐานของอัตลักษณ์และความแตกต่างของพื้นที่ ทุนวัฒนธรรมดังกล่าวถูกนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ โดยชุมชนมีการออกแบบกิจกรรม เช่น การ แสดงต้อนรับ การสาธิตการทอผ้าไหม และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการจักสาน ควบคู่กับการเชื่อมโยงทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิด เส้นทางท่องเที่ยว โดยเฉพาะเส้นทางไหว้พระ 9 วัดร่วมกับศาลเจ้าแม่ตะเคียน และกิจกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีเกษตร ซึ่งทำ ให้กิจกรรมมีความต่อเนื่อง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในพื้นที่เพิ่มขึ้น และเกิดการกระจายรายได้ในระดับชุมชน การขับเคลื่อนกิจกรรมอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก ทั้งการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มจัก สาน และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งทำให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและ สามารถพัฒนาได้ในระยะยาว ขณะที่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ ทั้งการสร้างรายได้ การเกิดอาชีพ และการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในชุมชน ควบคู่กับการฟื้นฟูและรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ กระบวนการดังกล่าวแสดงให้เห็น

เห็นความเชื่อมโยงระหว่างทุนวัฒนธรรม กระบวนการแปลงคุณค่า และผลลัพธ์ทาง เศรษฐกิจและสังคมในลักษณะของระบบ โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสามารถส่งผลย้อนกลับไปสู่การอนุรักษ์และต่อยอดทุนวัฒนธรรมของ ชุมชนในระยะยาว และก่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและอัตลักษณ์ของพื้นที่ จากการสังเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม สามารถจัดองค์ประกอบของโมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในลักษณะเชิงระบบตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 โมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์

ระดับของโมเดล	องค์ประกอบของโมเดล	รายละเอียดเชิงประจักษ์ในพื้นที่
ต้นน้ำ	ฐานทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์	กลุ่มชาติพันธุ์กูย เขมร และลาว วัดพุทธ 9 แห่ง ศาลเจ้าแม่ตะเคียน ประเพณีแซนโหม้นตา ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม การจักสาน และการ แสดงเรือมตรด-เรือมอันเร
กลางน้ำ	กระบวนการแปลงคุณค่า	การนำวัฒนธรรมมาออกแบบเป็นกิจกรรม เช่น การแสดงต้อนรับ การ สาธิตทอผ้าไหม การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปแบบการเรียนรู้เชิง ประสบการณ์
กลางน้ำ	การเชื่อมโยงพื้นที่	การจัดเส้นทางไหว้พระ 9 วัด เชื่อมโยงศาสนสถาน วิถีเกษตร และ กิจกรรมทางวัฒนธรรมให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
กลางน้ำ	กลไกการขับเคลื่อน	การมีส่วนร่วมของชุมชน การรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่ม จักสาน กลุ่มเกษตรอินทรีย์ และการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น
ปลายน้ำ	ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม	การสร้างรายได้ การเกิดอาชีพในพื้นที่ การหมุนเวียนเศรษฐกิจใน ชุมชน และการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์
วงจรต่อเนื่อง	การสะท้อนกลับของระบบ	รายได้และคุณค่าที่เกิดขึ้นนำไปสู่การอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสาน วัฒนธรรม เช่น การคงอยู่ของการแสดงพื้นบ้านและประเพณี

(ประภาพร บุญปลอด, 2569)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ในฐานะฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า ศักยภาพและอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ มีทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่หลากหลายและมี ลักษณะเฉพาะ จากการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์กวย เขมร และลาว ซึ่งปรากฏในรูปของความเชื่อ ศาสนสถาน ประเพณีภูมิ ปัญญาท้องถิ่น และศิลปะการแสดงพื้นบ้าน โดยองค์ประกอบเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชน อย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

2. เพื่อพัฒนาโมเดลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและเสริมความเข้มแข็งของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยนำเข้า คือ ทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ (2) กระบวนการ คือ กลไกการสร้างมูลค่าเชิงสร้างสรรค์ผ่านการเล่าเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว และการจัดการแบบมีส่วนร่วม และ (3) ผลลัพธ์คือ การสร้างรายได้การเกิดอาชีพ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยองค์ประกอบดังกล่าวมีความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงระบบผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมกับระบบเศรษฐกิจ และมีศักยภาพในการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนชายแดนให้เกิดความยั่งยืน

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ศักยภาพและอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในชุมชนชายแดน พบว่า ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ มีทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่หลากหลายและมีลักษณะเฉพาะ สามารถนำมาใช้เป็นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนได้โดยเฉพาะความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์กวย เขมร และลาว ที่สะท้อนผ่านความเชื่อ ประเพณีและภูมิปัญญาที่ดำรง อยู่ในวิถีชีวิตจริง อย่างไรก็ตาม การมีอยู่ของทุนวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากขาดกระบวนการจัดการและการเชื่อมโยง อย่างเป็นระบบ วัฒนธรรมจะไม่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้จริง เป็นประเด็นที่ช่วยขยายองค์ความรู้จากงานเดิมที่มักเน้น การจำแนกประเภทของทุนมากกว่าการอธิบายความสัมพันธ์เชิงระบบ (Bourdieu, 1986; Flora & Flora, 2013; Gibson-Graham & Dombroski, 2020)

2. แนวทางการพัฒนาทุนทรัพยากรและทุนวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชุมชน พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาการท่องเที่ยว การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการจัดทำฐานข้อมูล เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และสามารถนำไปใช้ในการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการใช้ความรู้และวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (UNCTAD, 2022; UNESCO, 2022) รวมทั้งแนวคิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มุ่งใช้ศักยภาพเฉพาะของชุมชนเป็นฐานในการออกแบบการพัฒนา (Nilsson & Fredin, 2025) โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการทุนทรัพยากรและทุนวัฒนธรรมร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทและมี

ความต่อเนื่องในมิติของการประยุกต์ใช้ พบว่าแนวทางดังกล่าวไม่เพียงช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ยังมีบทบาทในการรักษา อัตลักษณ์และเสริมสร้างความภาคภูมิใจของคนในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของการพัฒนาในระยะยาว นอกจากนี้ การจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบยังช่วยให้ชุมชนสามารถวางแผนพัฒนาและเชื่อมโยงกับภาคส่วนภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาที่พบในงานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงหลายมิติร่วมกันมากกว่าการพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่งจึงจะสามารถสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนของเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างแท้จริง

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรม โดยสามารถสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้ ประการแรก ทุนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนไม่ได้เป็นเพียงทรัพยากรเชิงสังคม แต่สามารถทำหน้าที่เป็นฐานของการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้เมื่อมีการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมสามารถมีส่วนร่วมได้จริง

ประการที่สอง งานวิจัยนี้นำเสนอโมเดลการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างทุนวัฒนธรรม กระบวนการแปลงคุณค่า และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นลำดับ ซึ่งช่วยให้เห็นกลไกของการพัฒนาได้อย่างชัดเจน

ประการที่สาม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความแตกต่างเชิงเศรษฐกิจ และสามารถนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะและยากต่อการเลียนแบบ

ประการที่สี่ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดผลลัพธ์อย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงระหว่างทุนวัฒนธรรม การจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยควรเน้นการออกแบบกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของพื้นที่และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างรายได้ในระดับชุมชน

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อค้นพบไปใช้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนา โดยเน้นการเชื่อมโยงทุนวัฒนธรรม เข้ากับการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่และการจัดการในลักษณะต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาสอดคล้องกับบริบทของชุมชนชายแดน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำโมเดลที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในพื้นที่ที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และประเมินความเหมาะสมของโมเดลในบริบทที่หลากหลาย

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาในเชิงลึก เช่น กลไกการจัดการภายในชุมชน ระดับการมีส่วนร่วม และรูปแบบการเชื่อมโยงกับตลาด เพื่อพัฒนาแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- พรเพ็ญ แก้วหาญ และคณะ. (2565). รายงานการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น. หน่วยงานผู้สนับสนุนการวิจัย.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2565). ทุณวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. *วารสารพัฒนาชุมชน*, 61(2), 45–60.
- ขวัญมกล ดอนขวา และณัชชา ลิ้มปศิริสุวรรณ. (2561). กลไกเศรษฐกิจชุมชนกับความเข้มแข็งของชุมชน. *วารสารวิจัยสังคมศาสตร์*, 12(2), 88–102..
- ชลดา บุญอยู่. (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 11(2), 75–92
- ณัฐชา ลีปัญญาพร. (2563). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานชาติพันธุ์ลาวครั้ง. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 46(1), 101–120.
- ตุนท์ ชมชื่น และจักรพันธ์ ชัยทัศน์. (2559). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารการจัดการท้องถิ่น*, 9(2), 77–90.
- นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย และคณะ. (2566). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา. *วารสารการพัฒนาท้องถิ่น*, 18(1), 55–70.
- นิสวันต์ พิษณุดำรง. (2553). การอนุรักษ์วัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ. *วารสารวัฒนธรรมศึกษา*, 8(1), 50–65.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2558). การใช้ทุนวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจ. *วารสารสังคมศาสตร์*, 20(3), 120–135.
- สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2567). รายงานการวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชน. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2569, จาก <https://www.nrct.go.th/home>
- อัญชิชา มั่นคง. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารเศรษฐศาสตร์ชุมชน*, 5(1), 33–48.
- Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. In J. G. Richardson. (Ed.). *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood.
- Cameron, J., & Gibson-Graham, J. K. (2022). Diverse economies: Performative practices for other worlds. *Progress in Human Geography*, 46(3), 715–735.
- Flora, C. B., & Flora, J. L. (2013). *Rural communities: Legacy and change*. (4th ed.). Westview Press.
- Gibson-Graham, J. K., & Dombroski, K. (2020). *The handbook of diverse economies*. Edward Elgar Publishing.
- OECD. (2023). *Culture and local development: Maximising the impact*. Retrieved 10 January 2026, from <https://www.oecd.org/cfe/leed/>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- UNCTAD. (2022). *Creative economy outlook 2022*. Retrieved 10 January 2026, from <https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-2022>
- UNESCO. (2022). *Reshaping policies for creativity*. Retrieved 10 January 2026, from <https://www.unesco.org/>